

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2009-2010

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ»

**ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΤΟ ΟΙΟΝΕΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ**

ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΕΩΡΓΙΑ ΠΑΤΣΑΡΟΥΧΑ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 1340200900623

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 6932943142

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεμέλιο κάθε έννομης τάξης αποτελεί το Σύνταγμα, ένα νομοθετικό κείμενο που περιέχει νομικούς κανόνες δικαίου και το οποίο αναμφισβήτητα λειτουργεί ως οδοδείκτης για κάθε κοινωνία, αφού σύμφωνα με τη σύγχρονη θεωρία (το Σύνταγμα) διαθέτει όχι μόνο «πολιτική», αλλά και «οικονομική» και «κοινωνική» διάσταση. Είναι ένα ενιαίο κείμενο διατυπωμένο με ιδιαίτερο τρόπο και μορφή. Αυτό σημαίνει ότι οι κανόνες δικαίου, τους οποίους θεσπίζει και θεμελιώνει, έχουν υψίστης σημασίας περιεχόμενο και ότι με αυτόν τον τρόπο δηλώνεται η σχέση που το συνδέει με τη νομική, πολιτική και ιστορική παράδοση της χώρας που το έχει δημιουργήσει. Είναι ένα κείμενο κωδικοποιημένο που περιλαμβάνει αριθμημένα άρθρα και παραγράφους, καθώς και εδάφια, και το οποίο είναι αυστηρό, αφού για την αναθεώρηση του απαιτείται δυσχερέστερη διαδικασία από αυτή που προβλέπεται για το κοινό δίκαιο, και τυπικά ανώτερο.

Το Σύνταγμα, όμως, δεν ήταν πάντα έτσι... Μέσα στη μακρόχρονη εξελικτική του πορεία υπέστη ριζικές αλλαγές μέχρι να φτάσει στη σημερινή του μορφή και υπόσταση. Αυτό σημαίνει πως μέχρι να κάνει την εμφάνισή του με τη μορφή και το περιεχόμενο που το διακρίνει σήμερα, χρειάστηκε να προηγηθεί μια μεγάλη χρονική περίοδος ιστορικής ζύμωσης κατά τη διάρκεια της οποίας εμφανίστηκαν πολλά νομικά μορφώματα με συνταγματικά χαρακτηριστικά. Τα συνταγματικά αυτά προπλάσματα, απόρροια των πολιτικών και ιδεολογικών διεκδικήσεων της ανερχόμενης αστικής τάξης ήδη από τον 16^ο αιώνα και τα οποία θεωρούνται προάγγελοι των σημερινών Συνταγμάτων, χαρακτηρίζονται ως «Οιονεί Συντάγματα».

Στη συγκεκριμένη εργασία γίνεται προσπάθεια να σκιαγραφηθεί η έννοια του οιονεί συντάγματος, έτσι ώστε να παρουσιαστεί υπό το πρίσμα της σύγχρονης νομικής πραγματικότητας. Γι' αυτό το λόγο, στην αρχή, αφού γίνεται αναφορά στην έννοια του σύγχρονου συντάγματος, αναλύεται ο όρος «οιονεί σύνταγμα», με ιδιαίτερη έμφαση στον ορισμό και τα χαρακτηριστικά του. Στη συνέχεια, με βάση το γεγονός ότι τα συνταγματικά αυτά μορφώματα λειτούργησαν ως πρόδρομοι των σύγχρονων Συνταγμάτων, δίνεται η ιστορική τους εξέλιξη όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, δεδομένου ότι υπάρχουν ερωτηματικά και αμφιβολίες γύρω από το αμφιλεγόμενο Σύνταγμα της Μεγάλης Βρετανίας, αν δηλαδή και κατά πόσο αυτό το νομικό μόρφωμα διαθέτει τα στοιχεία που απαιτούνται για τη συγκρότηση Συντάγματος, υπό την ευρεία έννοια, παρατίθενται στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο πληροφορίες για την δομή και το περιεχόμενο του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1</u>	Σελ.
Το Σύνταγμα.....	4
1.1.Το τυπικό Σύνταγμα.....	6
1.2.Το ουσιαστικό Σύνταγμα.....	7
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2</u>	
Το Οιονεί Σύνταγμα	
2.1.Ορισμός.....	8-9
2.2.Ιστορική Εξέλιξη.....	9-12
2.3.Διάκριση Οιονεί Συνταγμάτων.....	12-13
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3</u>	
Το Σύνταγμα της Μεγάλης Βρετανίας	
3.1.Χαρακτηριστικά.....	14-15
3.2. Γενικές Πληροφορίες.....	15
<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	16
<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u>	17
<u>SUMMARY</u>	17
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Η έννοια του Συντάγματος, μολονότι έχει κεφαλαιώδη σημασία τόσο για τον κλάδο του συνταγματικού δικαίου όσο και για ολόκληρη την έννομη τάξη, δεν έχει οριστεί με ένα καθολικό τρόπο, αλλά διαπιστώνουμε ότι δύο είναι οι κυρίαρχες προσεγγίσεις, που είναι και αντίθετες μεταξύ τους: η «παραδοσιακή-δυναδιστική» και η «σύγχρονη-μονιστική»¹.

Σύμφωνα με την παραδοσιακή θεωρία, το Σύνταγμα γίνεται αντιληπτό με ευρεία έννοια, που περιλαμβάνει διάφορα είδη Συνταγμάτων, γραπτά, άγραφα, ήπια, αυστηρά, τυπικά ανώτερα και ισοδύναμα προς τους κοινούς νόμους, τα οποία αντιμετωπίζονται κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο, «ισοπεδωτικά». Η πρόταση αυτή, που αντανακλά τις απόψεις, όπως είχαν διαμορφωθεί την εποχή του δυτικού συνταγματισμού, έχει δυναδιστική προέλευση, υποστηρίζει δηλαδή ότι το Σύνταγμα διακρίνεται σε ουσιαστικό και τυπικό, θεωρώντας ότι πρόκειται για δύο διαφορετικά και αυθυπόστατα «πράγματα», δύο τελείως διαφορετικά Συντάγματα. Το τυπικό είναι το γραπτό Σύνταγμα, το Σύνταγμα που έχει περιβληθεί τύπο. Για να θεωρείται όμως ένα Σύνταγμα τυπικό θα πρέπει να διαθέτει ακόμα δυο σημαντικά στοιχεία: τυπική υπεροχή και αυστηρότητα. Αντιθέτως, το ουσιαστικό Σύνταγμα αποτελεί ένα άυλο σύνολο θεμελιωδών κανόνων, καθώς δεν προκύπτει από κάποιο συγκεκριμένο νομικό κείμενο, δεν ανάγεται σε καμία γραπτή ρύθμιση.

Στην απέναντι όχθη βρίσκεται το σύγχρονο (ή υπό στενή έννοια) Σύνταγμα, το οποίο έχει δύο διαστάσεις, την τυπική και την ουσιαστική (corpus-animus) και αποτελείται από έξι βασικά στοιχεία, τρία τυπικά και τρία ουσιαστικά. Όσον αφορά την ουσιαστική, το σύνταγμα είναι ο θεμελιώδης, γενικός και καθολικός και όσον αφορά την τυπική ο υπέρτατος, γραπτός και αυστηρός νόμος («νόμος των νόμων»)². Κατά τη μονιστική αυτή αντίληψη, τύπος και ουσία αναγκαία συνυπάρχουν, πράγμα που σημαίνει ότι Σύνταγμα είναι μόνο αυτό που έχει περιβληθεί συστατικό τύπο. Οποιαδήποτε άλλη μορφή, που δεν έχει ολοκληρωμένη

1. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', εκδ. 2004, Αθήνα, σελ. 190

2. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', εκδ. 2004, Αθήνα, σελ. 208

τυπική διάσταση, είναι μη πλήρης συνταγματική μορφή, είναι «Οιονεί Σύνταγμα». Βέβαια, ο μονισμός υπαγορεύει την ύπαρξη μόνο «τυπικών», όχι «άτυπων»-«ουσιαστικών» Συνταγμάτων, καθώς από νομική αλλά και από ιστορική κοινωνικοπολιτική άποψη, «Σύνταγμα» είναι μόνο το τυπικό Σύνταγμα³.

Αυτό όμως που πρέπει να διευκρινιστεί είναι η βασική διαφοροποίηση μεταξύ των παραπάνω θεωρήσεων, η οποία έγκειται στις διαφορετικές ρυθμίσεις που θεσπίζει το Σύνταγμα σε κάθε μία περίπτωση. Συνεπώς, σύμφωνα με την παραδοσιακή θεωρία, το Σύνταγμα ρυθμίζει μόνο τις κρατικές σχέσεις και τις σχέσεις κράτους-πολιτών, ενώ οι σχέσεις μεταξύ ιδιωτών ρυθμίζονται αποκλειστικά και μόνο από το ιδιωτικό δίκαιο. Βασίζεται δηλαδή στη διάκριση μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου (δυσιασμός), εντάσσοντας στο δεύτερο το Συνταγματικό δίκαιο. Ο αντίλογος σε αυτή τη θεωρία είναι ισχυρός, αφού η εξέλιξη των Συνταγμάτων, κυρίως με την αδιαμφισβήτητη μετάβαση σε ένα κοινωνικό κράτος δικαίου καθιστά αναγκαία την επανεξέταση της παραδοσιακής αντίληψης. Το Σύνταγμα, σήμερα, είναι ένα σύνολο ουσιαστικών και τυπικών στοιχείων, αδιάρρηκτα συνδεδεμένων μεταξύ τους. Η ουσία του, που αποτελεί και το περιεχόμενο του, δεν μπορεί να ειπωθεί ξεχωριστά από τον τύπο. Το Σύνταγμα με τη σύγχρονη έννοια είναι ένας τεχνικός νομικός όρος (*terminus technicus*) με συγκεκριμένο περιεχόμενο, η έλλειψη δε κάποιου από αυτά τα στοιχεία αποκλείει την ύπαρξη του. Κυρίως, όμως, το Σύνταγμα μετά την αναθεώρηση του 2001, ρητά (άρθρο 25 παρ.1) εκτείνεται και στις ιδιωτικές σχέσεις και έτσι το συνταγματικό δίκαιο καθίσταται «υπερδημόσιο»⁴, υπερφαλαγγίζοντας τις έντονες «παλαιού τύπου» φιλελεύθερες.

Παρόλα αυτά έχει υποστηριχθεί ότι, λαμβάνοντας υπόψη την ιστορική εξέλιξη του Συντάγματος, ο όρος Σύνταγμα έχει και μία ιδανική έννοια. Ως προϊόν επαναστάσεων, (το Σύνταγμα) ξεκινά με έντονη ιδεολογική φόρτιση. Αυτή η ιδανική έννοια του όρου σημαίνει ότι το πολίτευμα πρέπει να εξασφαλίζει την πολιτική και ατομική ελευθερία. Κάτι τέτοιο, όμως, είναι αρκετά ασαφές. Αυτή την αντίληψη απηχεί η Διακήρυξη του 1789 στο άρθρο 16⁵. Την ιδανική έννοια του συντάγματος υποκαθιστά βαθμηδόν η έννοια του κράτους δικαίου ή της «κυριαρχίας του νόμου»⁶.

3. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», εκδ. 1980, Αθήνα, σελ. 152

4. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', εκδ. 2004, Αθήνα, σελ. 207

5. «Κάθε κοινωνία στην οποία δεν διασφαλίζονται εγγυήσεις των δικαιωμάτων ούτε ισχύει ο χωρισμός των εξουσιών δεν έχει Σύνταγμα». Αυτό το άρθρο έρχεται σε αντίθεση με τη σκέψη του Μοντεσκιέ, ο οποίος θεωρούσε το χωρισμό των εξουσιών μάλλον τεχνική μέθοδο παρά νομικό δόγμα.

6. Παντελής Μ. Αντώνης, «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου», εκδ. β', 2007, Αθήνα

1.1. ΤΟ ΤΥΠΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Τυπικό Σύνταγμα είναι ο καταστατικός χάρτης κάθε χώρας και η «λύδια λίθος» πάνω στην οποία πρέπει να στηρίζεται και να εδραιώνεται η έννομη τάξη είναι ο γραπτός θεμελιώδης νόμος ενός κράτους, που έχει συνήθως και αυξημένη τυπική δύναμη⁷. Συνεπώς, το Σύνταγμα είναι:

- Ο θεμελιώδης νόμος(*lex fundamentalis*). Είναι το σύνολο των θεμελιωδών κανόνων, των κανόνων δηλαδή στους οποίους περιέχονται οι βασικοί και υψίστης σημασίας αρχές.
- Ο υπέρτατος νόμος(*suprema lex*), έχει δηλαδή τυπική υπεροχή. Αυτό σημαίνει πως βρίσκεται στην κορυφή της ιεραρχίας της έννομης τάξης, δεν υπάρχουν άλλοι κανόνες δικαίου ανώτεροι από τους συνταγματικούς. Οι κανόνες του Συντάγματος είναι τυπικά ανώτεροι από εκείνους του κοινού δικαίου(Σύνταγμα=*lex superior*).
- Αυστηρός νόμος(*dura lex*). Η αναθεώρηση του από τη συντακτική-αναθεωρητική εξουσία απαιτεί μια διαδικασία δυσχερέστερη από αυτή που επιβάλλεται για τους κοινούς νόμους.
- Γραπτός νόμος(*lex scripta*). Αυτό βέβαια δεν αποκλείει την ύπαρξη άγραφων, εθιμικών συνταγματικών κανόνων.

Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει «τυπικό Σύνταγμα» ως αυθύπαρκτο είδος, παρά μόνο τυπική διάσταση του Συντάγματος. Επομένως, η διαφοροποίηση τυπικού και ουσιαστικού Συντάγματος δεν ανήκει κατά κυριολεξία στις διακρίσεις(*summa divisio*) των Συνταγμάτων. Στο μονιστικό πλαίσιο τα Συντάγματα είναι αναγκαία τυπικά και δεν μπορεί να είναι μόνον ουσιαστικά, με την έννοια του μη τυπικού, του άτυπου⁸. Αντιθέτως, συνδυάζουν την τυπική με την ουσιαστική τους διάσταση, δημιουργώντας ένα ενιαίο και αδιαίρετο σύνολο.

7. Γεωργόπουλος Λ. Κωνσταντίνος, «Επιτομή Συνταγματικού Δικαίου», εκδ. 1998, Αθήνα, σελ. 103

8. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', 2004, Αθήνα, σελ. 220

1.2. ΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Η παραδοσιακή θεωρία υποστηρίζει ότι το Σύνταγμα διαφέρει από το κοινό Δίκαιο, μόνο ως προς το περιεχόμενο του, δίνει δηλαδή ιδιαίτερη σημασία στην ουσιαστική πλευρά του Συντάγματος. «Ουσιαστικό» Σύνταγμα είναι το Σύνταγμα, που δεν έχει πράγματι περιβληθεί γραπτό τύπο, δηλαδή το από πραγματική άποψη «άτυπο» Σύνταγμα⁹. Η ευρεία έννοια του Συντάγματος ως δυαδιστική και αφηρημένη υπαγορεύει ότι το ουσιαστικό Σύνταγμα δεν προέρχεται από κάποιο συγκεκριμένο κείμενο, δε συνδέεται με συγκεκριμένη γραπτή ρύθμιση.

Κατά την παραδοσιακή θεωρία, Σύνταγμα, υπό ουσιαστική έννοια, είναι το σύνολο των κανόνων, που ρυθμίζουν την οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους, τη θέση των ατόμων και τα όρια της κρατικής εξουσίας, διέποντας έτσι, γενικότερα, την όλη συγκεκριμένη, κρατικά οργανωμένη, κοινωνική συμβίωση¹⁰. Στην παραδοσιακή συνταγματική σκέψη το «ουσιαστικό Σύνταγμα» έχει προκαθορισμένο περιεχόμενο με πολιτειολογικό προσανατολισμό, καθώς κατευθύνεται στον προσδιορισμό των βασικών, θεμελιωδών αρχών του πολιτικού συστήματος, της μορφής του πολιτεύματος, των βασικών οργάνων του κράτους και των ατομικών δικαιωμάτων. Το πολιτειολογικό αυτό περιεχόμενο προσφέρει τη βάση και χρησιμοποιείται ως «προκαθορισμένο περιεχόμενο» για τη στοιχειοθέτηση της έννοιας του «ουσιαστικού Συντάγματος». Κατ' αυτόν τον τρόπο, το ουσιαστικό Σύνταγμα προσεγγίζει την έννοια του πολιτεύματος ως οργανωτικού σχήματος του πολιτικού χώρου.

Ωστόσο, το έντονο αυτό «παλαιού τύπου» φιλελεύθερο πνεύμα που διαπνέει τον παραδοσιακό ορισμό του ουσιαστικού Συντάγματος αδικεί το σύγχρονο Σύνταγμα, αφού δεν περιλαμβάνει πολλά από τα αντικείμενα, που ρυθμίζει το δεύτερο, και ούτε συμβιβάζεται με τη συνταγματική ρύθμιση των ιδιωτικών σχέσεων. Επιπλέον, η κυρίαρχη μονιστική αντίληψη δεν υποστηρίζει την ύπαρξη ουσιαστικού Συντάγματος στην κυριολεξία του όρου, αλλά της ουσιαστικής διάστασης του Συντάγματος, η οποία μαζί με την τυπική αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.

9. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', εκδ. 2004, Αθήνα, σελ. 196

10. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', εκδ. 2004, Αθήνα, σελ. 197 – Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», σελ. 144

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΟΙΟΝΕΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ

«Οιονεί Σύνταγμα» (προσύνταγμα) είναι οποιοδήποτε συνταγματικό μάρφωμα συγκεντρώνει ορισμένα, όχι όμως όλα τα τυπικά και ουσιαστικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου νομικού Συντάγματος (γραπτός, αυστηρός, τυπικά ανώτερος, θεμελιώδης, γενικός, καθολικός νόμος). Αποτελεί μία λιγότερο εξελιγμένη μορφή Συντάγματος, ένα ατελέστερο, «κατώτερο» είδος συνταγματικού μάρφωματος¹¹. Το συνταγματικό αυτό πρόπλασμα, που τυπικά πρόκειται για κοινό δίκαιο, προηγείται ιστορικά από το σημερινό Σύνταγμα και τα προγενέστερα αυτού. Αυτό που αξίζει να τονίσουμε είναι ότι το Οιονεί Σύνταγμα είναι μια ενδιάμεση μορφή Συντάγματος, κινείται δηλαδή ανάμεσα στο Σύνταγμα και στον κοινό νόμο¹². Περιέχει οιονεί συνταγματικούς κανόνες που δεν διακρίνονται με πληρότητα και σαφήνεια από το κοινό δίκαιο, με αποτέλεσμα την κατίσχυση του μετά την ψήφιση Συντάγματος. Χαρακτηρίζεται πρώιμο (δείγμα έλλειψης ωριμότητας, αφού δεν απαιτεί τη συνδρομή τύπου για την ολοκλήρωση της υπόστασης του), καθώς εμφανίστηκε πριν από κάποιο σημείο, πριν δηλαδή τη δημιουργία «τυπικού» Συντάγματος.

Τα Οιονεί Συντάγματα, τα οποία είναι μόνο ήπια και ισοδύναμα προς τους κοινούς νόμους, εξαιρώντας τα άγραφα προσυντάγματα, διαθέτουν τυπική και ουσιαστική διάσταση, όπως ακριβώς και τα σύγχρονα, ενώ τα γραπτά διακρίνονται και αυτά σε διάσπαρτα και ενιαία. Αυτό βέβαια ισχύει αν δεχτούμε την δυαδιστική θεωρία, η οποία υποστηρίζει ότι τα Οιονεί Συντάγματα αποτελούν Συντάγματα, στην κυριολεξία του όρου. Ο Ν. Ν. Σαρρίπολος, ωστόσο, απομακρύνεται από την παραδοσιακή αντίληψη, διότι θεωρεί ως Συντάγματα μόνον όσα έχουν αυξημένη τυπική δύναμη και αναθεωρούνται με αυστηρότερη διαδικασία από εκείνη των νόμων. Επομένως, συνεπάγεται πως τα Οιονεί Συντάγματα διακρίνονται από τα Συντάγματα, όπως εννοούνται από τον Σαρρίπολο, καθώς ο ίδιος δίνει ιδιαίτερη σημασία στην τυπική διάσταση του Συντάγματος. Έτσι, από τη στιγμή που οι κανόνες ενός Οιονεί Συντάγ-

11. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, *«Γενική Συνταγματική Θεωρία»*, τόμος Α', εκδ.2004, Αθήνα, σελ. 190

12. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, *«Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης»*, εκδ. 2002, Αθήνα, σελ.101

ματος δεν καταγράφονται σε ένα ενιαίο κείμενο, του οποίου η θέσπιση αποτελεί θεμελιώδη πολιτική πράξη, που εκφράζει και κυρώνει έναν δεδομένο συσχετισμό κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων με την κανονιστική του σημασία, δεν έχουν αυξημένη τυπική ισχύ, δηλαδή δεν υπερισχύουν όλων των άλλων κανόνων της έννομης τάξης¹³. Κατ' αυτό τον τρόπο δικαιολογείται και η άποψη του Ν. Ν. Σαρρίπολου.

2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Το σύγχρονο Σύνταγμα εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα τέλη του 16^{ου} αιώνα, αποτέλεσμα μακράς εξελικτικής πορείας και δημιουργία κυρίως των τελευταίων χρόνων. Η διαχωριστική γραμμή μετάβασης από το Οιονεί στο κατά κυριολεξία Σύνταγμα σηματοδοτείται από την ψήφιση γραπτού, αυστηρού και τυπικά ανώτερου Συντάγματος¹⁴.

Όλα τα κράτη πριν την ψήφιση τυπικού Συντάγματος διέθεταν Οιονεί Σύνταγμα. Έτσι, ήδη από την περίοδο του Μεσαίωνα έκαναν την εμφάνιση τους τα πρώτα είδη «συνταγματικών μορφωμάτων», τα λεγόμενα «σύμφωνα» ή «συμβόλαια»(pacta), τα οποία συνάπτονταν μεταξύ των ηγεμόνων και των υποτελών τους. Στη συνέχεια, η παραχώρηση διαφόρων δικαιωμάτων ή προνομίων σε ορισμένες «τάξεις» των υπηκόων τους ή σε πόλεις ή σε περιοχές του βασιλείου τους γινόταν με τη μορφή «Χαρτών»(Chartae), εξελικτικό μοντέλο των συνταγματικών μορφών¹⁵. Ως αφετηρία, ωστόσο, των Οιονεί Συνταγμάτων αναφέρεται η Magna Charta(1215), η οποία επιβεβαιώνει τον ορισμό τους ως «γραπτά διατυπωμένους κανόνες που συμπεριλαμβάνονται σε κείμενο, που συντάσσεται μετά από επαναστατικές διεργασίες, χωρίς τυπική υπεροχή». Και αυτό γιατί καταρτίστηκε μετά από εξέγερση στα μέσα του 13^{ου} αιώνα των βαρόνων κατά του βασιλιά Ιωάννη του Ακτήμονα στην Αγγλία, αποτελώντας συνθήκη μεταξύ ηγεμόνα και βαρόνων¹⁶. Έτσι, το συμβόλαιο αυτό εντάσσεται στην ιστορική διαδικασία για τη θέσπιση και την καταγραφή κανόνων ρυθμιστικών και περιοριστικών της άσκησης της κρατικής εξουσίας¹⁷. Αντιθέτως, κείμενο για την εποχή του ρυθμιστική πληρότητα(42 Άρθρα) υπήρξε το βραχύβιο «Σύνταγμα του Cromwell»

13. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», εκδ. 1980, Αθήνα, σελ.137-138

14. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης», εκδ. 2002, Αθήνα, σελ. 102

15. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», εκδ. 1980, Αθήνα, σελ.138

16. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης», εκδ. 2002, Αθήνα, σελ. 104

17. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», εκδ. 1980, Αθήνα, σελ.138

(Instrument of Government) του 1653 και το «Agreement of the People»(1647), που είχε συνταχθεί από τους Levelders, τους “ισοπεδωτές” ριζοσπάστες, κατά τον εμφύλιο πόλεμο του 1642-49¹⁸.

Τιχη Οιονεί Συνταγμάτων εντοπίζονται και στην Αρχαία Ελλάδα. Πρόκειται κυρίως για γραπτά κείμενα-εκτός από τη Ρήτρα του Λυκούργου που, σύμφωνα με τον Πλούταρχο, απαγόρευε το γραπτό δίκαιο-που υπήρξαν προϊόντα πολιτικών αναταραχών και περιείχαν βασικούς κανόνες που ρύθμιζαν όχι μόνο την οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους αλλά και της κοινωνίας, καθώς, σύμφωνα με την αρχαιοελληνική αντίληψη, κράτος και κοινωνία αποτελούν ενιαίο σύνολο. Οι «νόμοι» αυτοί διακρίνονταν από τους «άλλους νόμους» λόγω της σπουδαιότητας και της μεγάλης σημασίας τους, αλλά και γιατί διαφυλάττονταν από την εύκολη μεταβολή τους¹⁹.

Πιο συγκεκριμένα, στην αρχαία Αθήνα η έννοια του συντάγματος δεν είναι άγνωστη. Η λέξη «πολιτεία» πλησιάζει εννοιολογικά εκείνη του σύγχρονου Συντάγματος και σημαίνει, μεταξύ άλλων, σύνταγμα, πολιτική οργάνωση, πολιτική εξουσία, διακυβέρνηση²⁰. Κατά τον Αριστοτέλη « έστι δε πολιτεία πόλεως τάξις των τε άλλων αρχών και μάλιστα της κυρίας πάντων. κύριον μέν πανταχού το πολίτευμα της πόλεως, πολίτευμα δ' εστίν η πολιτεία»²¹ και «πρός γάρ τας πολιτείας τους νόμους δει τίθεσθαι και τίθενται πάντες, αλλ' ου τας πολιτείας προς τους νόμους. πολιτεία μεν γάρ έστι τάξις ταις πόλεσιν ή περί τας αρχάς, τίνα τρόπον νενέμηται, και τί το τέλος εκάστης της κοινωνίας εστίν' νόμοι δ' οι κεχωρημένοι των δηλούντων την πολιτείαν, καθ' ους δει τους άρχοντας άρχειν και φυλάττειν τους παραβαίνοντας αυτούς. ώστε δήλον ότο τας διαφοράς αναγκαίον και τον ορισμόν έχειν της πολιτείας εκάστης και προς τας των νόμων θέσεις' ου γαρ οίον τε τους νόμους συμφέρειν ταις ολιγαρχίαις ουδέ ταις δημοκρατίαις πάσαις, είπερ δή πλείους και μή μία δημοκρατία μηδέ ολιγαρχία μόνον έστιν»²². Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η Πολιτεία του Αριστοτέλη συμπίπτει σε πολλά σημεία με την έννοια του Συντάγματος. Πρόκειται για κανόνες, οι οποίοι διαχωρίζονται από τους «νόμους», αποτελώντας ένα διακριτό σύνολο και

18. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', εκδ.2004, Αθήνα, σελ.227

19. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', εκδ.2004, Αθήνα, σελ.225

20. Βελισσαροπούλου-Καρακώστα Ι., «Θεσμοί της Αρχαιότητας-Η Πόλις», εκδ.1987, Αθήνα, σελ.85

21. «“Πολιτεία” της πόλης είναι η οργάνωση όλων των εξουσιών και κυρίως της κυρίαρχης εξουσίας. Γιατί το πολίτευμα της πόλης κυριαρχεί παντού και το πολίτευμα είναι η “πολιτεία”», Αριστοτέλης, ‘Πολιτικά’ 1278b 8-10

22. «Γιατί οι νόμοι πρέπει να τίθενται βάσει της ‘πολιτείας’ και έτσι τίθενται όλοι οι νόμοι, και όχι τα πολιτεύματα βάσει των νόμων. Πολίτευμα είναι η οργάνωση των εξουσιών της πόλης, με ποιο τρόπο κατανέμονται, ποιο είναι το κυρίαρχο όργανο

οι οποίοι προέκυψαν μετά από περιόδους κοινωνικοπολιτικών αναταραχών και ρυθμίζουν τα βασικά ζητήματα που οδήγησαν στην αναταραχή, ζητήματα θεμελιώδη και ζωτικά για την πόλη. Το περιεχόμενο τους είναι καθολικό και ως προς αυτό συμπίπτει απόλυτα με την καθολικότητα των σύγχρονων Συνταγμάτων, σε αντίθεση με εκείνα της εποχής του δυτικού συνταγματισμού, που τέθηκαν για να καθορίσουν σχέσεις δημοσίου δικαίου. Ρυθμίζουν δηλαδή τη συνολική έννομη τάξη, τόσο σχέσεις «δημόσιες», όπως η μορφή του πολιτεύματος, το σπουδαιότερο όργανο και τον τρόπο που κατανέμονται οι εξουσίες, όσο και σχέσεις «ιδιωτικές», όπως ο σκοπός κάθε κοινωνίας. Συνταγματικό χαρακτήρα έχουν και η ρήτρα του Λυκούργου, οι Νόμοι του Δράκοντα(624 π.Χ.), του Σόλωνα(594 π.Χ.) και του Κλεισθένη(508 π.Χ.).

Οιονεί Συντάγματα αποτέλεσαν και τα πρώτα Συντάγματα που καταρτίστηκαν στην Ελλάδα κατά την περίοδο της επανάστασης του 1821 κι εξής. Μάλιστα, χαρακτηριστικό είναι ότι αυτά τα Συντάγματα ονομάστηκαν τότε πολιτεύματα(«Οργανισμός της Γερουσίας της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος», «Νομική Διάταξη Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος» και «Οργανισμός της Πελοποννησιακής Γερουσίας»), διότι το πολίτευμα ταυτίζεται εννοιολογικά με το (ουσιαστικό) Σύνταγμα²³.

Η προϊστορία των Συνταγμάτων, η εξέλιξη των Οιονεί Συνταγμάτων σταματά στο τέλος του 16^{ου} αιώνα με την εμφάνιση των πρώτων σε παγκόσμιο επίπεδο Συνταγμάτων. Είναι η «χρυσή εποχή» του συνταγματισμού από την οποία σε διάφορα χρονικά διαστήματα εμφανίζεται η σύνταξη Συνταγμάτων σε διάφορα κράτη. Έτσι, τα πρώτα τυπικά Συντάγματα-αυτά που περιβλήθηκαν με τυπική μορφή-ήταν αυτά των Η.Π.Α. του 1787 και της Γαλλίας του 1789, αφού στη δεύτερη περίπτωση είχε προηγηθεί η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, το 1789, μετά τη Γαλλική Επανάσταση²⁴. Πριν από αυτό το εξαιρετικά σημαντικό βήμα προς τη δημιουργία ενός νέου ολοκληρωμένου Συντάγματος, κυριαρχούσαν υποτυπώδεις και άγραφοι(εθιμικοί) κανόνες, όπως συνέβαινε με τους λεγόμενους «θεμελιώδεις νόμους» της γαλλικής μοναρχίας(“*Lois fondamentales du*

της πόλης και ποιος είναι ο σκοπός της κάθε κοινωνίας. Οι δε νόμοι διαχωρίζονται από εκείνους που καθορίζουν το πολίτευμα, και σύμφωνα με αυτούς οι άρχοντες πρέπει να άρχουν και να τους προστατεύουν από τους παραβάτες. Είναι ανάγκη, λοιπόν, ο πολιτικός να γνωρίζει τις παραλλαγές και τις διαφορές κάθε πολιτεύματος, και να ορίζει νόμους ανάλογους. Δεν είναι άλλωστε δυνατόν οι ίδιοι νόμοι να συμφάρουν όλες τις ολιγαρχίες, ούτε όλες τις δημοκρατίες, δεδομένου ότι υπάρχουν περισσότερα είδη δημοκρατίας και ολιγαρχίας από ένα», Αριστοτέλης, ‘Πολιτικά’, 1289a 11-26, μτφρ. Φιλολογική Ομάδα Κάκτου

23. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «*Συνταγματικό Δίκαιο Ι*», εκδ. 1980, Αθήνα, σελ.137

24. Σπυρόπουλος Φίλιππος, «*Το Συνταγματικό Δίκαιο*», εκδ. 2006, Αθήνα, σελ. 27

noyaume'')²⁵. Συγκεκριμένα, καταγραφή Συνταγμάτων εκ μέρους των φορέων της κρατικής εξουσίας συναντάμε στον Ευρωπαϊκό χώρο ιδίως από τον 17^ο αιώνα, πολιτική διεκδίκηση της τότε ανερχόμενης στη Δυτική Ευρώπη αστικής τάξης κατά τον αγώνα της εναντίον των μοναρχών και της φεουδαρχικής αριστοκρατίας.

2.3. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΟΙΟΝΕΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΩΝ

Τα Οιονεί Συντάγματα διακρίνονται σε γραπτά και άγραφα, για ιστορικούς όμως λόγους εμφανίζονται με γραπτή μορφή. Τα γραπτά διακρίνονται με τη σειρά τους σε διάσπαρτα και ενιαία. Συνεπώς, τρεις είναι οι τύποι των Οιονεί Συνταγμάτων: τα άγραφα, τα διάσπαρτα και τα ενιαία. Επιπλέον, αξίζει να τονίσουμε ότι τα συνταγματικά αυτά μορφώματα είναι ήπια και τυπικά ισοδύναμα με το κοινούς νόμους, αλλιώς αν διέθεταν αυστηρότητα, τότε θα πλησίαζαν αρκετά το Σύνταγμα, υπό τη σύγχρονη νομική έννοια.

Η πρώτη μορφή συνταγματικού μορφώματος είναι εκείνη του συνόλου άγραφων ρυθμίσεων, άγραφων δηλαδή θεμελιωδών κανόνων. Το άγραφο αυτό πρόπλασμα Συντάγματος έχει μόνο ουσιαστική διάσταση, όχι τυπική. Συνεπώς, μια χώρα που διαθέτει άγραφους κανόνες λειτουργίας έχει προσύνταγμα και όχι «άγραφο Σύνταγμα».

Αντιθέτως, γραπτός τύπος εμφανίζεται με δύο μορφές: ως διάσπαρτη καταγραφή κανόνων και ως ενιαίο κείμενο(κώδικας). Από τη στιγμή που μία χώρα δεν έχει τυπικό Σύνταγμα, οι θεμελιώδεις κανόνες λειτουργίας και οργάνωσής της θα είναι άγραφοι ή γραπτοί και είτε δεν θα είναι συγκεντρωμένοι, αλλά διάσπαρτοι σε διάφορα κείμενα, είτε θα έχουν συγκεντρωθεί και κωδικοποιηθεί σε ενιαίο κείμενο χωρίς αυξημένη τυπική δύναμη. Στην πρώτη περίπτωση η καταγραφή δεν είναι συστηματική, αλλά αποσπασματική, με την ευκαιρία της ρύθμισης άλλων θεμάτων και οι οιονεί συνταγματικοί κανόνες βρίσκονται διασκορπισμένοι σε διάφορα νομοθετήματα, δεν έχουν κωδικοποιηθεί. Παράδειγμα διάσπαρτου Οιονεί Συντάγματος παρέχει η Μεγάλη Βρετανία. Το διάσπαρτο Οιονεί Σύνταγμα έχει ουσιαστική και τυπική υπόσταση και ιστορικά προηγήθηκε, όπως όμως και το άγραφο οιονεί Σύνταγμα, έχει περισσότερο τη μορφή «συνταγματικού νεφελώματος»²⁶, δεν είναι δηλαδή προσδιορίσιμο και συγκεκριμένο. Εφόσον οι οιονεί συνταγματικές διατάξεις είναι διασκορπισμένες, το διάσπαρτο οιονεί Σύνταγμα διαχέεται στους νόμους και δεν διακρίνεται από αυτούς.

25. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», εκδ.1980, Αθήνα, σελ.138

26. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης», εκδ. 2002, Αθήνα, σελ. 113

Η τελειότερη, η πλέον εξελιγμένη προσυνταγματική μορφή που πλησιάζει περισσότερο από όλες τις άλλες το σύγχρονο Σύνταγμα είναι εκείνη του ενιαίου κείμενου χωρίς αυξημένη τυπική ισχύ. Μετά το ενιαίο Οιονεί Σύνταγμα η συνταγματικοπολιτική εξέλιξη οδηγεί στο Σύνταγμα, στην κυριολεξία του όρου. Οι οιονεί συνταγματικοί κανόνες είναι συγκεντρωμένοι, περιέχονται σε συγκεκριμένο κείμενο, υπάρχει δηλαδή κωδικοποίηση και είναι επομένως σαφώς διακριτοί από τους άλλους κανόνες. Δεν έχουν τυπική ανωτερότητα και η διάκριση τους δεν έχει πρακτική νομική σημασία. Το ενιαίο προσύνταγμα διαθέτει ουσιαστική και τυπική διάσταση, από τις οποίες η δεύτερη είναι περισσότερο εξελιγμένη σε σχέση με αυτή άλλων Οιονεί Συνταγμάτων, αλλά ταυτόχρονα και ατελής, καθώς δεν έχει ολοκληρωθεί.

Βέβαια, ο έγγραφος τύπος δεν αρκεί για την απόκτηση της συνταγματικής ιδιότητας. Ένα κείμενο δεν καθίσταται συνταγματικό απλά και μόνο επειδή καταγράφηκε, χρειάζεται ολοκλήρωση τύπου. Για να υπάρχει Σύνταγμα απαιτείται τυπική υπεροχή. Το ενιαίο Οιονεί Σύνταγμα συμβάλλει σημαντικά στον εντοπισμό του τι θεωρείται Σύνταγμα και αποσαφηνίζει την ουσιαστική του διάσταση²⁷.

27. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «*Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης*», εκδ. 2002, Αθήνα, σελ. 114

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

3.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Σύνταγμα εξ' ολοκλήρου άγραφο δεν υπάρχει στα δημοκρατικά κράτη της εποχής μας. Σαν χαρακτηριστική περίπτωση κράτους με άγραφο Σύνταγμα, ή καλύτερα με μη τυπικό Σύνταγμα, μνημονεύεται συνήθως η Μεγάλη Βρετανία, όπου πράγματι ορισμένοι πολιτικοί θεσμοί-και κατ' εξοχήν το κοινοβουλευτικό σύστημα²⁸-διαμορφώθηκαν με μακροχρόνια πρακτική ως άγραφοι, και τέτοιοι παραμένουν, κατά μεγάλο μέρος, ως σήμερα. Πάντως σχετικά με το βρετανικό «Σύνταγμα» πρέπει να σημειωθεί ότι:

α) Οι άγραφοι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του πολιτεύματος δεν είναι όλοι κανόνες δικαίου, δηλαδή κατά κυριολεξία έθιμα, που έχουν αναγνωριστεί από τα δικαστήρια και αποτελούν το εθιμικό “κοινό δίκαιο”(commun law). Παράλληλα με αυτούς τους εθιμικούς κανόνες υπάρχουν οι λεγόμενες “συνθήκες του πολιτεύματος” (conventions of the constitution) που είναι μεν άγραφοι κανόνες (μοιάζουν ως προς τα έθιμα), αλλά μη νομικοί κανόνες (ως προς αυτό διαφέρουν από τα έθιμα, που είναι κανόνες δικαίου). Οι «συνθήκες του πολιτεύματος» είναι απλές πολιτικές συνήθειες που ακολουθούνται σαν σωστές ή εύλογες ή ευπρεπείς ή χρήσιμες και που, επαναλαμβανόμενες έγιναν κανόνες πολιτικής πρακτικής, οι οποίοι συνηθίζεται να τηρούνται στην πράξη(π.χ. διορισμός του αρχηγού του κόμματος που πλειοψηφεί στη Βουλή των Κοινοτήτων ως πρωθυπουργού), αλλά στερούνται νομικού κύρους: η παράβαση τους δε συνεπάγεται νομικές κυρώσεις ούτε ελέγχεται από τα δικαστήρια. Η ιδιορρυθμία του βρετανικού πολιτεύματος έγκειται στο ότι μεγάλο μέρος του λειτουργεί βάσει αυτών των «παραδεδομένων» συνηθειών.

β) Εκτός από τους άγραφους κανόνες υπάρχουν και γραπτοί: οι νόμοι (statute law) που θεσπίζονται από το Κοινοβούλιο(Parliament), δηλαδή ψηφίζονται από τη Βουλή των Κοινοτήτων και τη Βουλή των Λόρδων και κυρώνονται και εκδίδονται από το βασιλιά(ή βασίλισσα). Τέτοια κεί-

28. Ο Χαρίλαος Τρικούπης υιοθέτησε το δικομματισμό που κυριαρχούσε στην πολιτική σκηνή της Μ.Βρετανίας στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και μέσα από την περίφημη «Αρχή της Δεδηλωμένης» θεμελιώθηκε ο κοινοβουλευτισμός στην Ελλάδα.

μενα που περιέχουν κανόνες συνταγματικού δικαίου είναι: η Magna Charta του 1215(που τροποποιήθηκε αργότερα), η Petition of Right του 1628, ο Habeas Corpus Act του 1679, το Bill of Rights του 1689, ο Act of Settlement του 1701, το Reform Bill του 1832, οι Representation of the People Acts του 1867, του 1884, του 1918, του 1928, ο Parliament Act του 1911(όπως τροποποιήθηκε το 1949), το Statute of Westminster του 1931²⁹. Επομένως, το συνήθως λεγόμενο ότι η Μ.Βρετανία έχει άγραφο ή εθιμικό Σύνταγμα, δεν είναι παρά μόνον εν μέρει σωστό.

3.2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Όπως ακριβώς στη Μ.Βρετανία, τα συντάγματα του Ισραήλ και της Ν. Ζηλανδίας αναφέρονται ως άγραφα, όπου ο όρος «Σύνταγμα» αφορά ένα σύνολο κοινών και θεσμοθετημένων νόμων και πρακτικών, που εξελίχθηκαν με την πάροδο του χρόνου. Ο νομοθέτης είναι αυτός που ενεργεί ως τελικός κριτής των αποφάσεων που λαμβάνονται στο πλαίσιο του άγραφου. Οι νόμοι που απαρτίζουν αυτά τα Συντάγματα μπορούν να αλλάξουν μόνο με πράξη του Κοινοβουλίου. Πρόσφατα, για παράδειγμα, στο Ισραήλ, ο πρωθυπουργός ψηφίστηκε άμεσα και χωριστά από τα υποψήφια κόμματα του κοινοβουλίου. Ένα πλεονέκτημα αυτού του τύπου συνταγματικού συστήματος είναι η ευελιξία σε περίπτωση συνταγματικής κρίσης.

Ενδιαφέρουσες εναλλακτικές συνταγματικές δομές βρέθηκαν σε χώρες που δεν βασίζονται κατά κύριο λόγο σε πολιτικές ανταγωνισμού. Για παράδειγμα, σε ορισμένες χώρες του αραβικού κόσμου, ο κώδικας του ισλαμικού νόμου(η Shari'ah) είναι συχνά βάση του νομικού συστήματος. Στο καθεστώς μοναρχίας που κυριαρχεί στη Σαουδική Αραβία, το Κοράνι το ίδιο θεωρείται ως το Σύνταγμα της χώρας, ενώ η εξουσία της βασιλικής οικογένειας καθορίζεται από τις θρησκευτικές αρχές. Ωστόσο, το 1992, ο βασιλιάς Fahd αποφάσισε τη θέσπιση μιας σειράς νόμων, που ονομάστηκαν: «Ένα βασικό σύστημα της κυβέρνησης», δημιουργώντας ένα οιονεί σύνταγμα μέσα σε αυτό το σύστημα. Έτσι, η νέα νομοθεσία άλλαξε τη διαδικασία επιλογής διαδόχου για το θρόνο, και με βάση το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, απαγορεύονται οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς αιτία, ενώ παράλληλα καθορίστηκε το πλαίσιο για τη δημιουργία ενός εθνικού συμβουλίου με συμβουλευτικό ρόλο(ένας οιονεί νομοθέτης), το οποίο διορίζεται από το βασιλιά.

29. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», εκδ. 1980, Αθήνα, σελ. 141-142

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Σύνταγμα υπό τη σύγχρονη νομική έννοια αποτελεί τη «λυδία λίθο», η οποία μπορεί να ξεχωρίσει μια ευνομούμενη από μία άναρχη πολιτεία. Για να φτάσει, ωστόσο, στη σημερινή του μορφή πέρασε από διάφορα στάδια μέσα από τα οποία διαμορφώθηκε το περιεχόμενο και ο χαρακτήρας του. Πρόδρομος του σύγχρονου Συντάγματος αποτέλεσε το Οιονεί Σύνταγμα, ένα συνταγματικό μόρφωμα που συγκεντρώνει ορισμένα από τα τυπικά και ουσιαστικά χαρακτηριστικά του πρώτου. Πλησιάζει περισσότερο τον κοινό νόμο από άποψη τυπικής ανωτερότητας, ενώ η ιστορική του εξέλιξη χρονολογείται στην περίοδο της Αρχαίας Ελλάδας. Στα σημερινά πλέον κράτη δεν υφίστανται Οιονεί Συντάγματα, καθώς τα περισσότερα, αν όχι όλα, διαθέτουν γραπτά, αυστηρά και τυπικά ανώτερα Συντάγματα. Παρόλα αυτά, υπάρχει η άποψη ότι η Μ. Βρετανία, αποτελώντας την εξαίρεση στον δυτικό κόσμο, έχει Οιονεί Σύνταγμα, καθώς δε διαθέτει ένα ενιαίο κείμενο όπου να είναι συγκεντρωμένοι όλοι οι πολιτικοί θεσμοί, αλλά είναι διασκορπισμένοι σε διάφορα νομικά κείμενα. Επομένως, το Οιονεί Σύνταγμα εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό μέρος του νομικού συστήματος σε ορισμένες χώρες, μολονότι θεωρείται παρελθόν στην ιστορία του Συντάγματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΤΟ ΟΙΟΝΕΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Μιλώντας για το Οιονεί Σύνταγμα εννοούμε το συνταγματικό εκείνο μόρφωμα που συγκεντρώνει ορισμένα, όχι όμως όλα τα τυπικά και ουσιαστικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου νομικού Συντάγματος. Ξεκινώντας από την Αρχαία Ελλάδα η ιστορική του διαδρομή ολοκληρώνεται στα τέλη του 16^{ου} αιώνα με την ψήφιση των πρώτων γραπτών και τυπικών Συνταγμάτων.

Τα Οιονεί Συντάγματα διακρίνονται σε γραπτά και άγραφα, ενώ τα πρώτα διακρίνονται με τη σειρά τους σε διάσπαρτα και ενιαία. Ωστόσο, παρά την κυριαρχία του Συντάγματος, στην κυριολεξία του νομικού όρου, υπάρχει και η άποψη ότι τα Οιονεί Συντάγματα δεν έχουν εκλείψει εντελώς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Μεγάλη Βρετανία, όπου το Σύνταγμα αποτελεί το σύνολο κοινοβουλευτικών και βασιλικών αποφάσεων.

SUMMARY

THE QUASI-CONSTITUTION

When we refer to Quasi-Constitution, we mean that type of constitution which includes some but not all the formal and essential features of the modern Constitution. Beginning in Ancient Greece, the historical course of the constitution reached its end in the late 16th century with the passing of the first written and formal constitutions. Quasi-Constitutions are separated into written and unwritten types, the former being further divided into federal and unitary. However, despite the dominance of the Constitution in the literal sense of the legal term, there is also the view that Quasi-Constitutions have not been completely abandoned. A characteristic example is that of Great Britain, where the Constitution is comprised of the total of parliamentary and royal decisions.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αριστοτέλης, «Πολιτικά», 1278b-1289a
2. Βελισσαροπούλου-Καρακώστα Ι., «Θεσμοί της Αρχαιότητας-Η πόλις», Σάκκουλας, 1987, Αθήνα
3. Γεωργόπουλος Λ. Κωνσταντίνος, «Επιτομή Συνταγματικού Δικαίου», Σάκκουλας, 1998, Αθήνα
4. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», τόμος Α', Σάκκουλας, 2004, Αθήνα
5. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, « Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης», Σάκκουλας, 2002, Αθήνα
6. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματικό Δίκαιο Ι», Σάκκουλας, 1980, Αθήνα
7. Παντελής Μ. Αντώνης, «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου», εκδ. β', Σάκκουλας, 2007, Αθήνα
8. Σπυρόπουλος Φίλιππος, «Το Συνταγματικό Δίκαιο», Σάκκουλας, 2006, Αθήνα